САХА СИРЭ

ЧУРАПЧЫ УЛУУҺУН ХАҺЫАТА

ХАҺЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 141 (8402). 1998 СЫЛ АХСЫННЬЫ 17 КҮНЭ. ЧЭППИЭР. СЫАНАТА — 1 солк. 10 харчы.

КӨМӨ ЧОПЧУ БУОЛУОХТААХ

ДЬОКУУСКАЙ. Ахсынньы 10 күнүгэр СР үлэҕэ уонна социальнай көмүскэлгэ министрэ Юлия Песковская ветераннар уонна инбэлииттэр республикатааҕы уонна куораттааҕы тэрилтэлэрин ,актыыптарын кытта көрүстэ.

Бюджет кытаанах кризиһин кэмигэр министерство нэһилиэнньэҕэ көмөнү оҥорууга атын быһыыхайааҕыны көрдүү сатыыр. Ол туһугар Саха сирэ нэһилиэнньэ кыаммат араҥатын көмүскээһинигэ Россия орто көрдөрүүтүнээҕэр ордук түмүктэри ситиһэр. Улуустарга, куораттарга үлэ коллективтарыгар кыттыллар муниһахтарга социальнай көмүскэл боппуруостарыгар элбэх этиилэр оҥоһуллаллар.

Кэлэр сыллардааҕы проблемаларга тохтууругар министр 1992-1993 сс. нэһилиэнньэни социальнай көмүскээһиҥҥэ ыстаналлыбыт сорох дьаһаллар бэрээдэктэнэн тахсыахтарын туһунан эттэ. Көрсүһүү кыттыылаахтара министргэ чопчу этиилэри киллэрдилэр.

СИА.

НЭҺИЛИЭК ДЬАХТАЛЛАРЫН СҮБЭТЭ

Алаҕарга, улуус дьаһалтатын үлэтин отчуоттуур бара сылдьан, урукkуттан бэркэ билэр У. И. Окоемешниковатын көрсөн, дьиэтигэр-уотугар тиийэн, үгүстүк ороспот кэпсэтэн нэһилиэкпит олоҕун-дьаһаҕын ыйыталастым. Ульяна Ивановна бу дьыл кулун тутар ыйтан улуустааҕы үөрэх управлениета көрбүт штатыгар дьиэ-кэргэн киинин директорынан анаан үлэлээн эрэр эбит. Оттон маннааҕы олохтоох дьаһалтаҕа ыҥырыллан баар дьиэ-кэргэн специалиһынан Т. Г. Лыткина үлэлиир.

Дьиэ-кэргэн проблемаларынан дьарыктанар икки специалист баарынан да буолуо, бу хайысханан нэһилиэкпэ үлэ-хамнас сэргэхсийбит. Сэбиэскэй кэмнээҕи сонуна да суруллуон ол тула буолла. Киниги күн бүгүн кыаммат, ыгардас төрөппүттээх дьиэ-кэргэн социальнай характеристикатын оҥоро сылдьар. Нэһилиэккэ ыгардас аҕалар хаһыылар да эбит. Бу сэдэх түбэлтэ. Биир аҕаны холобурдаатахха, оҕолоро хаппа, хайдах үөрэниэхтэрин, дьиэ-кэргэн тииһинэн олорор дохуоттун кэпсээтэ. Нэһилиэк, улуус өттүттэн оннуоҕа туох оҥоһуулларыгар тохтоото. Оттон киһилэр үлэлэрин бу биир эрэ өрүтэ диэххэ. Кырдьык, дьиэ-кэргэн тематата, кини кыһалҕата, ситиһиитэ бу рынокка ордук сытыырхайан көстөр-биллэр. Ол сиэринэн маныаха кыттыылар үлэ ыһыллыбыт-тамныттан сэрэйэҕин эрэ.

Дьиэ-кэргэн специалистарын итинник үгүс өрүттээх үлэлэриттэн бүгүн биирдэр тохтуурга сорукталаммын. Ол маныак. Бу дьыл алтынньы ый 16 күнүгэр Дьокуускайга дьахталлар хамсааһыннарын түмэр Союз пленума буолан ааспыта. Пленумга республика улуустарыттан делегаттар, ыҥырыылаахтар кыттыбыттара. Муньахха дьахталлар общественнай тэрилтэлэрэ 1995 сыллаан үс сыл иһигэр тугу үлэлээн-хамсаан кэлбиттэрин отчуоттаабыттара. Республикаҕа дьахтар бүгүҥҥү балаһыанньатын туһунан дакылааты ааан-кииннэн дьүүлэһиллибитэ. Бу икки суруҥ боппуруоска Союз председателэ С. Николаева уонна дьиэ-кэргэн, оҕолор проблемаларыгар комитет председателэ А. Божедонова тыл эппиттэрэ. Ону таһынан учуонай дьахталлар лигаларыттан Н. Бурнашева республикаҕа дьахтар балаһыанньатын тупсарар туһунан ыһытыыларын оҥорбута. Бу улахан түмсүүгэ биһиги улуустан делегация састаабыгар ыҥырыылаах быһыытынан У. И. Окоемешникова кыттан кэлбитэ. Кини бу түһунан сэтиннньигэ нэһилиэгэр дьахталлар уопсай мунньахтарыгар боппуруос туруоран дьүүллэппит. Е. С. Никитина ыытыыт «Төгүрүк остуоллар» кыттан туох соруктарга тохтообуттарын кэпсээбит.

Пленум түмүктэриттэн дьиҥ сылдьыбыт, кыттыыны ылбыт киһи кэпсээнэ интэриэһинэй. Нэһилиэк дьахталларын уопсай мунньаҕар оннуоҕа туох туһунан дьүүл-дьүһүн буолбутуй? Бастатан, дьахталлар доруобуйаларын араҥачылааһынын туһунан. Бу боппуруос кэнники сылларга элбэх кыраахаттары көрсүбүт. Улуустарга маныаха специалистар тийбэттэр, анаалаах аппаратура, эмп-том суох, кыра бөһүөлэктэргэ фельдшерскай пууннар сабыллаллар. Балар түмүктэригэр төрөөт өлбүт оҕолор ахсааннара намтаабат, төрүүр саастаах эдэр дьахталлар доруобуйаларын турута мөлтөх. Араас паталогиялаах (кэлэр көлүөнэҕэ кытта дьайар уларыйыылаах) оҕолор төрөөһүннэрэ бэлиэтэнэр. Ааспыт сылга 16881 аборт оҥоһуллубут, маныаха саастарын сатаан илик кыргыттар ахсааннара кыратa суох. Пленумҥа «Куттала суох оҕолонуу» диэн программа ылыллан Президентскэй программаҕа киллэриллэрэ быһаарыллыбыт.

Иккиһинэн, дьахталлар былаас структураларыгар киириилэрин туһунан. Былааска дьахтар аҕыйаҕа олох-дьаһах сорох өрүтэ учуоттамматтыгар тиэрдэр. Ол курдук, Ил Түмэҥҥэ 70 депутат баарыттан 11-рэ эрэ дьахтар. Бу быһаарар күүс буолбатах. Сокуону таһаарарга киһилэртэн икки бүк үлэ, сыра эрэйиллэр. Ити эрээри депутат дьахталлары истибэт буолуохха хайдах да табыллыбат уонна дьиҥ дьыалаҕа оннук даганы. Манна сылтаан дьахталлар общественнай тэрилтэлэрин түмээн, туруорсар боппуруостары чуолкайдаан, былааһы тутан олорооччуларга бэйэ куоластарын тириэрдэр наадатын туһунан элбэх этиллибит. Биир түмсүүлээх буоларга информационнай киини тэрийэргэ саҥа эмиэ үөскээбит. Дьахталлар партияларын тэрийии туһунан тыллы пленумҥа бастатан учуонай дьахталлар Лигаларын бэрэстэбиитэлэ, биологическай наука доктора А. Петрова көтөхпүт. «Ийэ, дьахтар интэриэһин иһин партия тэрийиэххэ,— диэн этии киллэрбит. Бүгүн Россияҕа үс дьахтар партията баар. Балар политическай охсуһууга улахан кыайыылаахтар диирбэ кыах суох эрээри, хамныгын да иһин былаас аахсар күүстэрэ.

Манньык түмсүү, күүс тоҕо наадалый? Ол дьахтар балаһыанньата сыллата намтаан иһэриттэн, социальнай харыстабылга, өйөбүлгэ биэриэк эрэнэр кыаҕа суоҕуттан. Пленумҥа этиллибит чахчылар, сыыппаралар олус ытыргаллар. Холобур, үлэ биржатыгар учуокка турбуттартан 80 бырыһыана дьахталлар. Эр дьонноооҕор түөрт төгүл элбэх дьахтар үлэтэ суох. Оттон дьиэ-кэргэн, ол аата общество сиэрин-майгытын тутан олорор Ийэ буолар. Онон пленум түмүгэр «Саха Республикатыгар дьахталлар балаһыанньаларын тупсарыыга государственнай политика концепцията» сүнньүнэн өйөммүт.

Мантан сиэрдээн нэһилиэк дьахталларын мунньаҕар улуус, нэһилиэк сорох чахчылара аҕалыллыбыттар. Холобур, сыл 10 ыйын түмүгүнэн ааспыт сыл туһаанааах кэмин кытта тэҥнээтэххэ, мал буолуу маннык: 1997 сылга 125, оттон быйыл итиэ 131-гэ тиийбит. Оҕо төрөөһүнэ былырыын 332 буоллаҕына, быйыл 311, арахсыы туһааннааҕынан 30 уонна 26, өлүү 136 уонна быйыл 10 ыйга 90. Оҕолор доруобуйалара дьиксиннэрэр. Улууска 451 оҕо харахтарынан мөлтөхтөр, тиис кариеһынан баар оҕо 71,1 бырыһыана ылардыар, 68 инбалиит оҕо баар. Оттон нэһилиэккэ ылар буоллахха, былырыын бу кэмҥэ 10 саҥа мал ыбыллыбыт, оттон быйыл 3, оҕо төрөөһүнэ тэҥ, ол эбэтэр быйыл-былырыын 12, өлүү 7 эбит буоллаҕына, быйыл 9.

Аҕаларга «Дьиэ-кэргэн, оҕо социальнай көмүскэлин киинэ» үлэлиир. Киини СР дьиэ-кэргэҥҥэ, дьахталларга уонна демографическай политикаҕа комитета салайан ыытар. Кини улууска уонна республикаҕа биһиги устаабынан үлэлиир. Сыала-соруга: нэһилиэк олоҕун-дьаһаҕын үрдүкү тэрилтэлэргэ көмүскүүр, маныаха хас биирдии мал көмүскэллээх буоларын туруорсар; саха норуотун төрүт культуратын, оһуор-сайаатын утумнуур, саҥа көлүөнэ ичччат сайдарыгар тирэх буоларга туруулаһар. Саха сирин алаастарыгар үүнэр эмтээх оттору туһаналары пропагандалыыр; дьиэ-кэргэҥҥэ социальнай-экономическай өттүнэн тирэх буолар; эмтиир-социальнай көмөнү оҥорор; психологическай, педагогическай бэлэмнээх буолары ситиһэр.

Кини, этиллибитин курдук, кулун тутар ыйтан эрэ үлэтин саҕалаабыт. Онтон элэ нэһилиэккэ буолар араас дьаһалларга кыттар. Ити эрээри, кини үлэтин сүрүн хайысхата олох-дьаһах, социальнай боппуруос. Ой-санаа, сиэр-майгы сатарыйда диир кэмҥэ, нэһилиэнньэни, дьиэ-кэргэни кытта үлэ хайаанныытааҕар да күүһүрдүөхтээҕин туруулаһар. Дьон-сэргэ активноһа намтаабыта эккэрдэһииллибэт уонна ол биир өттүнэн тэрийэр-түмэр дьоҥҥо кыраахаттары үөскэтэр. Ол да иһин нэһилиэккэ дьону кытта үлэ араас формаларын, саҥа көрүҥнэрин булан сонуннук үлэлииргэ дьулуһуу манна көстөр-биллэр. Оннук табыгастаах үлэ формаларын нэһилиэккэ элбэҕи көрүөххэ сөп. Ол норуот педагогикатын собиэтин үлэтэ, саастарынан тыыран кулуубаларынан уонна түөлбэлэринэн, ону таһынан үлэ коллективтарынан үлэ. Ол курдук, норуот педагогикатын собиэтэ өссө 1995 сыллаан тэриллэн үлэтэ улууска сиэркэриллэр. Собиэти Т. Н. Хомутова, В. Г. Окоемешникова, А. Н. Сорокоумова, А. Д. Попова курдук чахчы энтузиаст дьоннор илииллэр-саҕалыыллар. Киһилэр сыл ахсын үйэлэри бысканка араас суол дьаһалларын, дьоро киэһэлэри, тематическай биэчэрдэри ыыталлар. Сыллара-соруктара саха норуотун үйэлэргэ түмүллэн кэлбит үтүө үгэстэрин; оҕону иитиигэ ыьааллорын, тылын-өһүн, итэҕэлин, уус-уран тарбахтаахтарын, эмтиир-томтуур албастарын утумнааһынын, үйэтитиини буолар.

Итинник Сыппайааны киһини үлэтин, эр дьон народнай патыалбыт хордарын, кылуоннэлар түмсүүлэрин курдуктары элбэҕи ахтыахха сөп. Оттон бу мунньаҕынан нэһилиэккэ биир эмиэ кэрэхсэбиллээх общественнай дьаһал, дьоһун саҕалааһын баар буолбутун ахтар тоҕоостоох. Ол эбэтэр нэһилиэк дьахталларын түмсүүтэ—Сүбэ диэн тэриллибит, саҥа састааба талыллыбыт. Сүбэ Хотуна диэн баар буолбут. Онуоха дьэ бу мунньаҕы ииллээн-саҕалаан ыыппыт, нэһилиэк бары дьаһалларыгар активнайдык кыттар У. И. Окоемешникова быыбардамммыт.

Дьэ, итинник олохтоох, үлэһиттэр Алаҕар нэһилиэгин дьахталлара.

◆ СОЦИАЛЬНАЙ ХААЧЧЫЙЫЫ 80 СЫЛЫГАР

НЭҺИЛИЭННЬЭ КӨМҮСКЭЛЛЭЭХ БУОЛАРЫН ТУҺУГАР

Саха сиригэр Советскай былаас олохтонорун кытта М. К. Аммосов бирикээһинэн үлэ уонна социальнай хааччыйыы отдела тэриллибитэ. Бастакы сэбиэдиссэйинэн Н. А. Слепцов, Д. С. Жирков үлэлээбиттэрэ. Саха автономнай республиката тэриллибитэ 1923 с. алтынньытыттан доруобуйа, үөрэх, социальнай хааччыйыы комиссариаттара биһирэммиттэрэ. 1930 сыл алтынньыгар туһунан социальнай хааччыйыы комиссариата тэриллэн Н. Е. Сосин салалтатынан сирин олохтоохторугар хардарыта көмөлөсүһэр общественнай тэриллэн социальнай страхованиены боруттаро сайдан барбыттара.

Улууспутугар социальнай харалта отделын сэбиэдиссэйдэринэн үлэлээн ааспыттара: Иван Семенович Чычыгинаров—11 сыл, Александра Дмитриевна Ефремова—13 сыл, Апомподист Хрисанфович Слепцов—2 сыл, Варвара Николаевна Дьячковская—8 сыл, Илья Ильич Попов—2 сыл, Афанасий Данилович Захаров—8 сыл, Степан Алексеевич Попов—2 сыл, Таисия Георгиевна Сивцева—7 сыл.

1993 с. Афанасий Петрович Романов начальниктаан олордоҕуна социальнай көмүскэллээх буолуу управлениета тэриллибитэ. 1997 с. от ыйыгар управлениеҕа дьиэ-кэргэн отдела холбоспута. Специалистарынан Толстоухова В. С., Баранникова Л. Д., Кривошапкина С. С., Елисеева Н. Д., Бояннова Л. Е. уонна Саввина М. Н. ананан үлэлииллэр.

1994 сыллаахха социальнай бытовой хааччыйыы киинэ аһыллыбыта, онно директорынан Попов М. М. үлэлээбитэ. Ити кииннэтэн штаты сарбыйыы ыытыллан билигин управление 5 специалистаах, 28 социальнай үлэһиттээх. Кырдьаҕастар дьиэлэрэ Одьулуун нэһилиэгэр Үрэх Күөрэҕэ көстө.

Управление иһинэн ветераннары уонна кырдьаҕастар советтарыгар Баранникова Л. Д., инбалииттэргэ уонна хараҕа суохтарга Никитин В. П., истибэттэр уонна тыла суохтарга Алексеев А. Н., дьахталлар собиэттэригэр Пустинова А. С. председателлэринэн-талыллан үлэлии сылдьаллар. Улууска дьиэҕэ үөрэтэргэ кини директорынан методист учуутал Перепелова А. П. үлэлиир. «Березка» дьааһыла сад база-

(Бүтүүтүн 4 стр. көр).

ПЬИРЭХ ТЫЛЫНАН

ОККО ТҮСПҮТ ТАММАХ...

Бэс ыйын 24 күнэ. Дойдубутугар 18 сыл буолан бараи уу кэлэн үөрүү-көтүү еротойдоон түрар кэмэ. Ыһыахтыыр кырдалбыт тула уу, тулабыт арааС өттиээх сибэккилэриниэн симэниэн, күөлбүт кытылытыиан нэккилэснит тэбис-тэн хатыҥ мастарбыт наҥнарыһыи, ырыаһыт чычаахтар араас эгэлгэ ырыалара күн сардаҕатын цытта холбоһон кэй салгыитан эймэһийэ олороро. Бу, айылҕа үгэнниэн силигилээн турар кэмигэр Кыһдал бинр бастыҥ уола Николай Васильевич Попов 60 сааһыиан нэһилиэк улахан ыһыаҕы ыста. Дьон бөҕө кэлэи сиэниьэиан, дьаарбайан аастылар.

Ыһыахытыи бинр дойдулаахыт профессор Гавриил Георгиевич Макаров ыттыыны илбыта сүрдээҕин ыэргэттэ. Итиэннэ, Николай Попов хобоонноруи ырыа гыиан ветүиүүт дороо Аркадий Михайлович Алексеев ахтыы олорон, ырыа ыллаан барыбытын алыс астыыиарда. Ыһыахыт саамай кэрэ түгэиигиэи бэйиги Николайбыт кэргэи Раиса Ивановна уолаттарын, кийииттэрин, кыыһын, күтүөтүи илдьэ ааларын бинр дойдулаахтарын иинигэр сценаҕа тахсыыларэ буолар. Бэйиги кийиииитигэр, сангаспытыгар махталбыт улахан уонна сиэминэрбитигэр эрэлбит элбэх. Киииилэр аҕаларын аатын-суолун үйэттэи-үйэҕэ салҕаан иһиэхтэрэ диэн алгыспын этэбин. Бэйиги Колябыт олоҕо үһүү түһэригэр эмп уонна киии тапгыыр дорооо Раиса Ивановна күүс-көмө буолбута сааребаҕа суох.

Раиса Ивановна Николай Васильевич суруйан хаалларбыт рукописгарын, альбомун, хаһыакка бэчээтэммит ыстатыйаларын бэйиги музейбытыгар балаҕтээбитин бу борйэ олороммун маннык санааҕа кэллим.

Николай Попов бу ахсыииыы 13 күнүгэр, баара буоллар 60 сааһын туолуох этэ... Оиу баара, киии күи сиригэр баара суоҕа 35 эрэ сыл олорон аста. Төбөлөөх былаан, баҕа санаа сиииэккэ хаалбыта буоллуой? Бу киии сырдык таммахтыы кылаи гыиан олорон аастыт кэмиттэи 11 сыла марахаи ыар ыарыыны кытары утары охсуһуу, түөрт улахан операция... Олохго тардыһыы, истин цэбри, таптал, бэйэ-бэйэҕэ эрэиии...

Дойдутун, отуи-маһын, айылҕаҕа сылдьарын наһаа таиатыыра. Хара дьүһүииэх (одиияреа) мотоцикллаах

Ыраас буоллуи эи дьолуи,
Ыраах сүттүи санаа-ахтыы
Бүтүи үөрааллэр эи дьоиуи...
Көрбүтүи дуо, Эи, ойдөөи,
Киистэ лабаа быыһыиан
Көстөр күөх халлааиы,
Уиаар урсуи үөһээи.
Билбитии дуо, ол турап
Угуйар баҕа кыыммэрыи,
Туохха эрэ тардыһар
Ой-санаа дьулуурун?

Убайым хобоонноруи ахтахыыиа киииии дойдубут кпэрэи маһытар хатыҥга тэиги саныыбын. Киһи барахсан олох олорон ааһара кыһгас кэрчик кэм быһыылаах. Мин бу Николай Попов курдук дьоиу цытары оҕо эрдэхпиттэи өйдэспүт буоламмыи киииэриэи цэи туттабын уонна дьоллоох эбитиии дэиэбин.

Александра КОЛЕСОВА.

Кыһдал.

САЛАЙАР ҮЛЭҔЭ 28 СЫЛ

1956 сыллаах күһүи. Бэрт мэиии-тэиии, сытыы-хотуу, бойэтии саастыылаахтарыгар «саах сэриитии» атамаиа, маарканыт, иохсуһуут бастыиа кыиыл, төгүрүк сирэйдэах Эмэльэи диэи уол Одьулуун оскуолатыгар маииайгы кылаасха үөрэҕэ киирбитэ. Аҕата уол өссө бүкатын кыра эрдэҕииэ, баара-суоҕа 25 саастаахтар ыалдьан өлбүтэ. Аҕа тапталын билбэтэх уолчаана дьон-сэргэ быһачча «Молоҕодоон Маапатын уола» диэн аатгыыллара. Ийэтэ ыраах фермаларыиан сылдьан маиыыжыттыыра, онон уол эбэтигэр Ылдьаана эмээхсиииэ аитиллибитэ. Төһө даҕаны бинр дойдулаабыт буоллар, ол сытыы-хотуу Эмэльэи уолу «Емельян Егорович» дэиэр буолбутун кэию, Кулаадыма ферматыгар субан сүөһүиү өлөрүү субуотуиньугар иэрбүтүм. Отчолорго киии бедеисүйбүт Карл Маркс аатыиан колхоз Төиүгэстээх, Кулаадыма фермаларын биригэдьиирэ этэ. Армияттан кэлээт ыкки сыл колхобугар маппайгы сүһүөх комсомольскай тэриитэ секретарынан үлэлээбит. Онтон салайар үлэҕэ дьоҕурдаах уолу салайар кадрдары бэлэмнииэр Дьокуускайдаагы техникумиа ыыпыттар. Үөрэҕин бүтэрэи Мындаҕайыгга фермаҕа 7 сыл биригэдьиирдээи баран, үөскээбит дойдутугар Одьулуунга тахсыбыт эбит. Мындаҕайыгга үлэлии кэмиттэр СГУ тыа хаһаайыстыбатын факультетыгар кэтэхтэи үөрэнэи зоотехник дипломуи ылбыт.

Бэрт тымныы дьыбардаах сарсыарда буолбута. Турбут-олорбут, ааһах сангалаах хайы-сах ачыкылаиц охсубут Емельян Егорович барыны-барыа булан-талан, ыйан-кэрдэи биэрэр. Барар-кэлэр, ол быһыгар соиун устан кэбиһэи баран хаарга эдитэр. Өрө мохсо сылдьар тиитэһии түттарап баран, сүр эрчимиэхтик сүүскэ биэрэи түһэрэр:

—Дьэ күи ахсыи маннык дьаабы,—диир ол быһыгар, —бу хайан эт соҕотуоиката, кыстык боиуруоһа быһаарыллар. Сарсыарда харраххын хайа тардаат даҕаны үлэҕэр сүүрөҕүи, онтон киэһэ хойут далбаа сылайан дьиэҕэр тиийдэин. Дьиэлээх, аҕа киһи быһыытыиан, оҕо көрсүөх дуу, дьиэҕэр-уокка тугу эмит гыиан көмөлөһүөи дуу, аһаат орону булуу буолар,—диир сонньуйардыы.

Ити курдук, учуутталлыы сылдьан, ферма субуотуиньугар тахсан, биригэдьиир диэи бинр тутаах тубүкгээх үлэҕэ сылдьар кэмиттэр Емельян Егоровичы төрөөи аһарбыттаахпын. Сыллар аастар аһаи иэдиттэрэ. Тыа сиригэр араас уларыйыылар буолбуттара. Уларыта тутуу тымна биллибитэ. Совхоз баайын-дуолун үллэстиа буолбута. Емельян Егорович ор сылларта үлэлээбит, сыратын-сылбатын биэрбит, күиүскү түбүгэ, түүиигү түүлэ буолбут ферматын сүөһүтүи түиэттии буолбута. Боһуоласк иһэ ыиах маҕырааһыиыыиан, иаай ыабыт дьои күө-дьаа саигатыиан туолбута. Буолумуна даҕаны, хаһаи даҕаны түһээи баттаииатах баайдарын алуу ыллахтара. Ити сыл Емельян Егорович оскуолаҕа «животноводство» диэи продмекка учууталлыы кэлбит кэмэ этэ. Сүүрбэчэ сыллы быһа үлэлээбит, колеһүиэи тохпут совхобуттан этэргэ дылы бинр «таҥаардаах тарбыйаҕыа» наай диэи ыйбатаҕа. Оиу киии бэйэтэ даҕаны туруорса барбатаҕа.

Совхоз болоис аппарата ыһыллыбыта. Ол оииугар иэһилиэккэ дьаһалта диэи бэрт аҕыйах киһиэхэ салайар киии хаалбыта. Емельян Егорович ол ыһыллыиах кыһыи дьаһалтаҕа ЖКХ-ны салайар бинр саамай түбүктээх үлэҕэ аманан иэһилиэгэр төииүбүтэ. Котельнайдарга таас чох тиэллиитэ, муус, мас уонна от таһыыта барыта киии түбүгэ, тэрийиитэ буолбута. Хаииа даҕаны, хаһаи даҕаны буоларыиыы үтүө суобастаахтык үлэлээи дьон-сэргэ махталын ылбыта. Оттон билигии, Емельян Егорович дьаһалтаҕа эмэлэүстроитель. Үлэлии үөрэммит үгэһиэи, иэһилиэк барыа хаһаайыстыбаииай бошиуруостарыгар тэигиэ үлэлэһэи, бу уустук кэмгэ дьаһалта баһылыгар А. И. Старостиигэ күүс-көмө буолар. Бинр түгэи кэиспиэ. Күһүи эгэ, балаҕаи ыйыи саиата. Хоитуора дьиэҕэ урукку-хойукуну баллыгыраһа олордохпутуна, балыыһабыт бырааһа Дыдаева Л. Н. кэллэ. Балыыка тыиныыгыи, кэлбит марыһах сылгыиньахтаиан кардорор усулуобуйата суоҕун, котельнай сиги ремоитиаиа ылыгин, сварщик наадатын, дьиэ оттуллаи сылыгыллар кэмэ кэлэи эрэрин... оитон да эдэҕэ туруорсар.

Баһылык уопускаҕа барбыт, солбуйааччыга Чурапчылаабыт, оиоп Емельян Егорович бу бошиуруоһу быһаарарыгар тиийдэ.

—Людмила Николаевна, ити мин быһаарар дьыалэгигэр күүскэ дьаһалта буолбатах эрээри, сүбэлии таарыйа этиэм эбэ,—үгэһиэи холкутук сапгарап киирон барда, —билигии ЖКХ киииэиэи турар. Чурапчыттан быһа сылаллар. Кор эрэ,—түиүгүиэи таһырдьаны ыйар, —ол тиабыт күи-күөх, өтөрүиэи оттуохтара суоҕа. Эи котельнайгыи хата өрөмүиниэт. Ити коиегарын Матвеев И. С. кыра тэстиигин баҕас тулуиыат бэртээхэй сварщик. Киииэ цыгырап ыл уонна: «Үлэлиир миистэрин оиоһуи»—диэ. Балыыһаҕар элбэх үлэһиттэрдээххин. Ылалдьар дьоиу ыгырыыиан дьылгэригэр көрүөххэ. Онуоха диэри котельнай оиоһулуиыиун, онтон оттуллар кам да кэлиэ,—диэтэ.

Олох бытархай, ол гыиан баран түһүгар уустук боиуруос быһаарылыиыаҕа иги. Алыи сүһүөх салайар үлэҕэ сылдьыбыт быһаччы эпизэтиэстээх үлэһиттэри, күиээҕи, оиу аһаи үһүи кыһыиы туоруур уустук сорунтарбытын миистэр быһаарар дьоммутун толору сианалыыбыт дуо? «Дэ, кырдьык ол киии дьэ үһүиүк үлэлээбитэ»—эрэ диэи буолар.

Емельян Егорович 50 сааһын туолла. Комсомол тэриитэтин босхоломмут секретарыттан саҕалаан, 28 сыл устата тэрийэр. салайар үлэҕэ производствоҕа быһаччы үлэлээи кэллэ.

Емельян Егорович кэргэиэ Александра Семеновна РФ үөрэҕирэтиэн туйгуна, үрдүк категориялаах учуутал. Кыргыттар үс оҕолоохтор. Бу иллээх дьиэкэргэи үлэлэрин үгэиигэр сылдьар, байгэлэрин баай опыттарыиан, үөрүйэхтэрииэн, билиилэриэи үлэлиир коллективтарыгар күүс-көмө, холобур буолар дьоһуи диэи.

Иван ФЕДОТОВ, Одьулуун.

«ХОЛБОС» 80 СЫЛЫГАР

БИҺИГИ ИЙЭБИТ, ЭБЭБИТ

Мин ийэм ыраах Оймекөөи оройуоиун Төрүттүтэи Чурапчыга кийиит буолан кэлбэта уйэ аигарыттан орто. Маиай кэллэҕин утал ыыра оҕолордоох буолан ыарбыта. Онтон бастаан үлэтин отчотоҕу райсовхозтолобуойгар бухгалтерыиан саҕалаабыта.

Ийэм Мария Николаевна Васюкурова судургу, сымпаҕас майгылаах буолан, коллективы кытта тута бодоруспута, дьоиэ собуланнята. Салгыы киии остолобуойга кладовщигынан, маҕаһыиыга продавецынан үлэлипгигэр сүрдэх эпизотиистээхтик, дьоиэ болвомтолоохтук сыһыаиньаһара.

Кэлин киииэ опытырбыт чиһиэиэй киһиии, отчолорго саиги аһыллар «Чаран» маҕаһыиыгар продавецынан аиаабыттара. Бу үлэлээбит сылларын курууи олус ыһырэх тылларынаи ахтар. Сибиэдиссэйэ Анастасия Фомина, продавец Татьяна Захарова туспарыиан үөрэи-иотон, хайдах үлэлээбиттэрин, былаанпарын мэлдьи толороллорун, бинрдэ да сэмэлэмэтэхтэрин туһунан кэпсээччи.

Ийэм түбүктээх үлэ күиүи кэиниттэи эйдээҕи, квартальааҕы, сыллааҕы отчуоттарын оиороро. Оиио көрдөххө ыл-ыраас, сүрдэх аккуратиай сыыпкара, сурук-бичик ырылыйбыт буолара.

Кэлин пенсиияҕа тахсарын саҕана «Гастрономга» наставник-продавец быһыытыиан эдэр коллективы кытта үлэлээбитэ. Ити кэмтэ продавец идэтин саиа баһылаан эрэр Ольга Кульмина, билигии «Хайа, биһиги Маайабыт дорубуйата хайдаҕый?» диэи көрүүтэр эрэ ыйыталаһара наставник быһыытыиан эмиэ куһаҕана суохтук үлэлээбитин туоһулуур.

Кини отучча сыл аргыи төрилтэлэриигэр үлэлиир кэмпэриитэр төһө да болуоттаах аакка тиксэрбэтэҕин иһин дьон-сэргэ, атыылаһааччы истиҥ дьыктабылын, махталын ылбыта диир ыыхтааххын.

Ийэм Мария Николаевна тоҕус оҕону төрөтөи, сотто оҕону олох ыаи аартыгар багэтик туруортаан 28 сиэниээх, 12 хос сиэниээх, 77-с хаарыгар үктэиэи ытык-мааны эбэ буолан олорор.

Күи-күбэй ийэбин уонна кининн кытта араас кэмиэ биирэ үлэлээи наспыт бары дьүөгэлэрин «Холбос» 80 сыллаах үбүлүөйүиэн өҕөрдөллибин!

Улахан ыыһа Варвара ФАПНФО.

Чурапчы сэл.

А А Ҕ А А Ч Ч Ы Л А Р Б Ы Т С У Р У К Т А Р А

ОҔОҔО АНАММЫТ ОЛОХ

Иитээччи. Бу тыла биһиги олохпут сарсыҥҥытыгар кэскиллээх аһыллаҕа дылы, Иитээччигэ кэнчээри ыччаты иитии-үөрэтии үрдүк аналын итэҕэйэллэр. Иитээччи үлэтэ айымньылаах, билии-көрүү чычаалларын эмтээбөккэ, сүөм түспэккэ дьулуһан, туруулаһан дабайар буолан атын идэлэртэн уратыта долгутуулаах. Сыл-хонук ааһан истэҕин аайы олоҕун устата биирги үлэлээбит үтүө дьонугун ордук кыһаҕыгар истиннэ саныыгын.

Сылаҥҥа «Сулусчаан» уһуйааҥҥа биир саамай өр сыл устата сыралаһан үлэлээбит иитээччи Светлана Николаевна Платонова буолар. Кини иитээччинэн 27 сыл устата, улахан аат-суол ыйыы буолбакка, сэмэйдик, дьүккүөрдээхтик үлэлээн кэллэ. 28 сыл. Этэххэ дөбөҥ! Бу уһун кэм устата кырачаан оҕолорго билиини биэрээри аҕардас санаарыйан дьарык. Билэбит эн биһиги, сороҕ саҥа үлэһиттэр, үөрэхтэрин бүтэрээт кэлэн баран, сиэ биир да сылы тулуйбакка, үгүстүк оҕо саадыттан атаҕха бааллэрэллэрин. Бу сыллар усталарыгар Светлана Николаевна төһөлөөх албах оҕону үөрэппитэ, иитиитэ буолтуой?!

Кини оҕо эрдэҕиттэн иитээччи буолуу умсулҕаныгар куустарбыта. Ыра санаа ыҥырыта оҕостубут ол баҕата 1973 сыллаахха туолбута. Дьокуускайдааҕы педучилищены ситиһиилээхтик үөрэнэн бүтэрбит эдэр үлэһит Улахан Күөл учаастагар оҕо саадын иитээччитинэн аналын аан бастаан иитэр үлэтин саҕалаабыта. Манна үлэлээбит сылларын тухуунан олохтоохтор эдэрэкээн бэйэлээх үтүөхүһүт, ыраһыт иитээччи кыыс оҕолору кэрэҕэ уһуйара» диэн махтанан олус истиҥник билиҥҥэ диэри ахталлар. Бааллара бастаакы ситиһиилэр, бааллара дубук туттуйуулар. Үлэлээн истэҕин аайы иитээччи хайаан да бэйэтэ түсиэн суолалаах-иистээх буолуохтааҕын өйдөөбүтэ. Кини дьарыктара үрдүк теоретическай таһымнга ыытыллаллара, Кэрдөрөн үөрэтэр матырыйааллара уонна техсредстволары кодьүүстээхтик туһаналара. Светлана Николаевна опытыран истэҕин аайы элбэх өрүттээх дьоҕурдааҕа арыллан испитэ. Аны кырачаан оҕолору иистэниҥ маҥнайгы үөрүйэхтэригэр уһуйбута, ону таһынан туойтан араас оҥоһуктары оҥорорго эмиэ үөрэппитэ. Кинилэр оҥоһуктара үгүс тогус быыстапкаларга туруорулан дьон сэҥээриитин ылбыттара. Оҕону кыттары оҕо, эрдыгар эргыыс бэрдэ. Күн буолан сыдьаайар, «Хаар кыыс», «Хаарчаана», «Саасчаана», «Тымныы оҕонньор» уо. д. а. буолан оҕолору үөрдэр, сэргэрдэр. Светлана Николаевна итии курдук оҕо туолалыыр эйгэтин, айылҕа араас костүүмнэрин араарын билэригэр дьаныһан үлэлиир. Уһуйаан иһинээ ыытыллар араас дьаһалларга, аһаҕас дьарыктарга уонна улууска ыытыллар семинардарга кини опыта үгүстүк көрдөрүллэн, биһирэбилэ ылбыттара.

Хоту дойду хоһуун кыыһа сиргэ түспүт сэрэбэйиинэн, оккэ түспүт оҥоһуутунан олоҕун эргэһэ Платонов Николай Петровиһы көрсөн ыал буолан, түөрт оҕону күн сирин көрдөрөн быр-баачы ыал буолбуттара. 25 сыл буолла. Светлана Николаевна ыллыктаах санаата, дьоҥҥо, үлэтигэр сыһыана биирги үлэлиир коллегаларыгар, биһилэ холобур буолар.

Үөрүү-көтүү арыстанан, бар дьоҥҥо ытыктабылынан араҥачыланан, оҕолоруҥ таптаһанан угуттанан, кырдьары-ыалдьары билимнэҕэ, чэгиэнни-чэбдиктик сылдьаргын, эсэ даҕаны эр олорон уһун үйэлэнэргэр баҕарабыт.

Анна НОЕВА,
СР үөрэҕириитин туйгуна.

КЫҺАЛҔА АРААҺА...

Кырдьык, олоххо араас кыһалҕа баар буолааччы. Мин быйыл кыһын саҕалаабыр кэмигэр, биир эй ирэрига оһоҕум буруолаан, турбата муһуйан, киһи сарсыарда отуннаҕым ахсын турба хаппахтанар мэнэтитиниҥ аллара муостабар уу халыйан түһэр буолан хаалбыта, оһоҕум хаппаҕын (турбатын) кыайан сааппат сыыа сымала буолара, муус дьиһарыннаҕ олуйан аһарым. Биир эй иһигэр оһоҕум собуотун иккитэ ыраастаан көрөн баран, ыксаан, оһохчут идэлээх К. П. Собакина ыҥырбытым. Константин Павлович үчүгэй быраас таба диагноһы туруорар эмтээбитин курдук, оһохчун оромуонныуурун кыттта тардара, сылытара тупса түстэ. Билиҥ оһоҕум улаҕа эртэ сылыйан быстыбат бэйэтэ суостанна, хаппахтыра эрэйэ суох аһыллар-сабыллар кыахтанныллар. Манна даҕатан эттэххэ, оһохчуккa оромуоннотом ииниэ күлбүн икки хоно-хоно баһарыан эмиэ уурайда. Онон кырдьаҕас киһи эрэйин чэпчэппит, бэрт уһулуннайы оһохчукка махталым улахан.

Иван БАИН,
тыыл, үлэ ветерана, Чурапчы сэл.

ӨЙДҮҮР КЭМ КЭЛЛЭ

Биһиги улууспутугар доруобуйа харыстабылыгар турууланан үлэлиир улуустааҕы Кини балыыһа терапевтическай уонна физиологическай отделениелара дьон доруобуйатын араҥачылааһыныгар үтүгэй түмүктээх үлэлэриттэн астынабыт, кинилэргэ махталбыт муҥура суох. Уонунан сылларга төһөлөөх киһини өлөр өлүүттэн, ыарыы ытарчатыттан босхолообуттара буолуой? Онон даҕаны, бу отделениелар сэбиэдиссэйдэрэ Григорий Эдуардович Кузьмин уонна Афанасий Иннокентьевич Пермяков сыралаах, түбүктээх үлэлэрэ соптооххтүк сыаналанан сөп этэ. Бу түһунан кэлиҥҥи сылларга төһөлөөх элбэх итииэстинэ махтал тыллара этиллииллэр, хаһыат нөҥүө тэрдилиннилэр үрүҥ хаһаатаах ааныалларбытыгар.

Мин ыарахонник ыалдьан баран, кинилэргэ эмтэнэн өрүттэн эрбин. Бэйэм балыыһам республиканскай балыыһаттан итэҕэһэ суох үлэлиир, биһиги кырдьаҕас дьон махтанабыт.

Саҥа тутуллуохтаах таас балыыһабыт түргэнник тутуллан бүтүөҕэр бары да баҕарар буолуохтаахпыт, маныаха улууспут дьаһалтата ылсыһа диэн эрэнэбит. Урукку оттүгэр сут-кураан, кэһэрүү дьон доруобуйатын айгыраныыта. Билиҥҥи сааһыра барбыт дьон эмтэнээххитин эрэ табыллабыт. Ону биһиги врачтарбыт өйдүүллэрэ олус үчүгэй.

Евдокия СОФРОНОВА,
тыыл, үлэ ветерана.

ИСТОРИЯ КЫРДЬЫГЫН СЫРДАТЫСПЫТА

П. П. Флегонтов суруйууларын сэргээн, кэрэхсээн аахпытым ыраатта. Аһа да аасыытын иһин, сут-кураан, сэрии сыллара биһи кэлүөнэ дьону ыһах ахсытыы эрийбитэ.

1942 сыл, сайын ыкки анарыгар, Чурапчылары хоту балык булдугар көһөрөр туһунан сурах иһиллибитэ. Оччотооҕу бу, Обком угураҕын олоххо киллэрээччилэри тэрийээ кууратан С. З. Борисов тахсыбыт сураҕын истибиппит. Олох сотору буолаат, нэһилиэктэргэ бэрэстэбиитэллэр тахсаннар, хоту көһөрүү болдуруоһун туруортаабыттара. Оччолорго Алаҕарга Ворошилов аатынан колхоз чилиэннэрэ Катакинов Исак Андреевич уонна Катакинов Исак Львович хоту көһөрүүгэ сөбүлэспиккэ тыл эппиттэрин иһин Чурапчыга киллэрэн хаайан баран таһаартаабыттара.

Күһүн атырдьах ыйын бүтүүтэ мин ити аймалҕан ортотугар Амма оройуонугар учуутаалы барбытым. Аймахтарым 11 киһи—убайдарым, сааастарым, быраатарым, балыстарым хоту барар буолбуттарын истибитим. Аммаҕа тиийэн үлэлии эрдэхпинэ, 1942 сыл балаҕан ыйыгар миигин Кыһыл армияҕа ыҥырбыттара. Амматтан Армияҕа ыҥырыллыбыттар балаҕан ыйын 23 күнүгэр Аллараа Бэстээх биэрэгэр баар буолбуппут. Массыынаттан түһэн биэрэгэ кырыйа борокуот тохтуур тэллэхтэрин таһыгар хоту көһөрүүгэ баран иһэр чурапчылар кураанах кумахха, талах быыһыгар олороллоруун, сыталларын көрбүппүт. Ити курдук, Чурапчы алдьархайа саҕаламмыта.

Мин армияҕа барбытым. Дойдум дьоно уу-хаар, күһүҥҥү аксуок ортотунан хоту барбыттара. Ити сылларга тахсыбыт көһөрүллүү содулун, иэдээнин, оччолорго сэрии кэмиттэн, хас эмэ уонунан сыллар усталарыгар киһи да ахтыбат, саҥарбат этэ.

Бу олох кэмин, көһөрүллүү ыар содулларын туһунан бэйэбит патриот дьоммутбут арыйан таһаарбыттара. Республика киэҥ эйгэтигэр аһаҕастык кэпсээбиттэрэ, сырдаппыттара. Кинилэртэн биирдэстэринэн Чурапчы бэрэстүөй үлэһит киһитэ, бары билэр, ытыктыыр киһибит Прокопий Петрович Флегонтов буолар диэтэххэ сүөм да саҕаны алҕаһаабатым буолуо. Дойдум, кини курдук көһөрүллүү историятын, билиҥҥи олоххо аҕа кэлүөнэ оруолун, кэмэр кэмигэ ычаакка ыра санаатын, ыллыктаах сүбэтин араадьыйанан, хаһыатынан тиэрдэр киһи буолар. Мин санаабар, Чурапчыбыт биир баар суох патриот киһитигэр, хоту көһөрүллүү историятын үөрэтиини көҕүлүүр болоҕун чилиэнигэр, тыыл, үлэ ветераныгар, көһөрүллүү кыттыылааҕар, СР культуратын туйгунугар, улуус Бочуоттаах гражданинын аатын иҥэрии, кинилиэхэ уонна кини кэлүөнэ дьонугар дириҥ ытыктабыл быһыытынан кэстүө этэ.

Василий ДЫТКИН.

МАРК МИХАЙЛОВИЧ БАРАХСАН

Кини оҕо сааһа гражданскай сэрии кэмигэр ааспыта. Марк кыра оҕо эрдэҕиттэн, айылҕаттан бэриллибит айдарыытынан, сайылыкка оҕолор мустар сирдэригэр баар сэриилэһэ оонньуура, онно кини хайаан да «Кыһыл командир» буолара. Марк ити оҕо сылдьан оонньууттан саҕалаан, дьону түмэр талаана иитиллэн тахсыбыта. Оччотооҕу үөрэҕэ суох кырдьаҕастаплэн тахсыбыта. Оччотооҕу үөрэҕэ суох кырдьаҕастар ити талааны сыаска-буорга түһэрбэккэ, хайыытар ити талааны сыаска-буорга түһэрбэккэ, хайыытар үйэ 6 кылаас үөрэхтээх оҕустубут сытыы-хотуу уолу 19 эрэ саастааҕар Сталин аатынан колхозка бирига дьииригээн, онтон быраабылыанньа председателинэн талбыттара. Итиитэ ыла, Марк оҕо саһыннааҕы баҕата туолан, командир «оруолун» дьулуурдаахтык, дьүккүөрдээхтик толорон барбыта.

Сэбиэттэр дойдуларыгар тирээбит ыар сүгэһэр—Аҕа дойдуну көмүскүүр сэрии Соловьевтар дьиэ-кэргэнин тумнубатаҕа. Марк Михайлович кэргэнин тэҥҥэ тэрийэ гуманбатаҕа. Марк Михайлович кэргэнин Анна Павловнаны уонна кырачаан Пашенькатын хааллараан, 21 саастааҕар Ийэ дойдутун көмүскэлигэр аттаммыта.

Уоттаах сэрииттэн кыайыы кынаттанан 1946 сыллаахха эргиллибитэ. Кэлээрин кытары тута Стаханов аатынан колхозка председателинэн талбыттара, ньааатынан колхозка председателинэн талбыттара, ньаҕытынан колхозка председателинэн талбыттара, иҥгэ сылыгар ССКП кэккэтигэр киирбитэ. Дьэ, ити иҥэ сылыгар Марк Михайлович дьиҥнээхтик, сылтан саҕаламмыта «Кыһыл командир» диэн норуот таптаан угуйар аатын ылыыта. Кини 1953 с. оройуонтааҕы промкомбинат директорынан анаммыта, 1957—1962 сс. эт-үүт комбинатын директорынан үлэлээбитэ. Бу сылларга промкомбинат, эт-үүт комбината производственнай объектара тутуллубуттара, баҕа кэриэннэттэрэ, оройуон тэрилтэлэрин ортолоругар үлэлээриилэн-хамнаһтарынан социалистическай куоталаһыы иннигэр күөнүгэр тахсыбыттара.

М. М. Соловьев 1962 сылтан дойдутугар Хатылыга «ССКП XXII съеһин» аатынан колхоз Доҕордуураннааҕы учаастагын начальнигынан анаан көбөн тахсыбыта, 1967 сылтан Субуруускай аатынан совхозка диспетчеринан, статистик-бухгалтеринан, директоры хаһаайыстыбаннай чааска солбуйааччынан хара өлүөр диэри үлэлээбитэ. М. М. Соловьев уратыта хаачыстыбатынан бары үлэһиттэригэр биир тэҥ принципиальнай сыһыаннаах, ирдэбиллээх салайааччы этэ. Ол да иһин сааһын тухары салайааччы быһыытынан үлэлээн-хамсаан ааста.

Марк Михайлович барахсан, сиргэ төрөөн киһи буолан дьиҥнээх олоҕу олорбута. Түөрт кыыс оҕолонон, элбэх сиэннэнэн биир киһиэхэ бэриллэр олоххо таптала билэн барбыта. Иһилээннэрин ытыктыыр, убаастыыр киһитин—сэрии, үлэ ветеранын М. М. Соловьев туһунан истиҥник ахтан-саныы ааттаххо итинник.

Семён ПРОКОПЬЕВ,
хаһыат общ. корр.

ЭРЭЙДИИР СИБЭЭС

Улуус бары нэһилиэктэригэр сибээс (АТС) үлэтэ кыһалҕалаах дьаххэ ааада. Ол курдук кинилэрдиин кэпсэтэри тымнааххыныа ноадалаах сиргэр тиийбэккин хаана эрэ атын иҥомэргэ тиийэҕин, эбэтэр хас эмэ чааһынан эрийэн кэпсэтэрҥ тыыныахха, аны быстаҕ хааларда.

Кытаанахтан Чурапчыга диэри телефон үлэтин тухары ааныа үлэлээбит. Нэһилиэннэ араас ааадата элбэх буолладаҕа, ону быһаарсарга сибээспит маллыгар. Манан сибээстэн, улуус үрдүнэн сибээс туруктаахтык үлэлиир диэҕи табыллабат. Онон мантан ыла, сибээс үлэтин тупсарыыга дьаһал ыллыллара ааада буолла баардахтаах. Телефоннаах тэрилтэттэн, биирдиилэн дьонтон харчы ылааллар дии, ол аата үчүгэй, туруктаах сибээс кэккэтигэр тоҕо тутуһуллубатый?

С. КОРКИН,
Чурапчы сэл.

ӨЙДҮҮ-САҤЫЫ СЫЛДЬЫАХПЫТ

Мин хос эһэм Алексей Васильевич Михайлов-Саппыйа Өлөксөйө сааһын тухары колхозка харыстыа күүһүнэн үгүс кэлэһүүн тоҕон үлэлээбит киһи. Кини кэргэнниинин Татыйааналыын түөрт оҕону төрөппүттэр.

1994 сыллаахха, Саппыйа оҕонньор сиэннэрэ Софрон, Василий, Владимир уонна кини кэргэнэ Ульяна биирги кыттыһан эһэлэрин кэриэһигэр «Саппыйа» диэн бааһынай хаһаайыстыбатын тэриммиттэрэ.

Быйыл хаһаайыстыба 10 тонна үүтү туттарбыта. Биһиги хас сайын ахсын бары бииргэ түмсэн үөрэ-көтө окко үлэлиибит.

Эһэбитин Саппыйа Өлөксөйүн курдук өйдүү-саҥыы сылдьыахпыт.

Роза МИХАЙЛОВА,
Чакыр оскуолатын 10 кылааһын үөрэнээччитэ.

НЭҺИЛИЭННЬЭ КӨМҮСКЭЛЛЭЭХ БУОЛАРЫН ТУҺУГАР

(Бүтүүтэ. Иннин 1 стр. көр).

тытар инбалиит уонна ыарыһах оҕолор доруобуйаларын туругунан чөлүгэр түһэрэргэ аналлаах группа аһыллан үлэлиир. Манна 6 ый устата 43 оҕо эмтэннэ, ол иһиттэн 20 оҕо инбалиит, 23 оҕо араас ыарыылаах учуокка тураллар.

Улуус уруугар 28 социальнай үлэһит 123 оҕонньордоох, соҕотох дьоҥҥо көрөллөр-истэллэр. Чурапчы иһигэр 11 социальнай үлэһит 52 киһини, 9 нэһилиэктэргэ 11 үлэһит 51 киһини көрөллөр. Социальнай үлэһиттэр сүрүн соруктарынан соҕотох, кырдьаҕас дьон күннээҕи кыһалҕаларыгар кыһаллыы, астарын буһарарга көмөлөһүү, эмп-томп ылыытын аптекаҕа сылдьыы, кыһыҥҥы оттуктарын мууска-маска көмөлөһүү буолар. Бу үлэҕэ ордук үтүө сүбэлээхтэрэ Макарова Е. М. Окорешникова М. С., Попова О. А., Иванова А. А., о.д.а. үлэлииллэр.

Управление РФ уонна Саха республикатын ылыммыт сокуоннарын уонна программаларын олоххо киллэриигэ былаан-мероприятиелары, Президент, Правительство, Ил Түмэн депутаттарын, улуус муниципалитетын, улуус дьаһалтатын тэрийбит дьаһалларын, уураахтарын толору үлэлиир. Ол курдук, улуус үрдүнэн 3254 араас льготалаахтарга туһаныы араатын туһааннаах үлэлээн кэллэ.

Үп-харчы боппуруостарыгар биирдэ эмиэ көҥүл бэриммэккэ, ыйыллыбыт үлэлэри мэктиэлээн, тус сыаллаах программаларынан, ... уопсай категорияҕа управлениеҕа урукку бэрээт сылга 818,1 тыһ. солк. көрүллэр ...

Ньургун ... «Хотуу» профилакторийга 1998 сылга 6 путевка бэриллибитин барытын туһаммыт. Сорох ветераннарга 1 №-дээх Дьокуускайдааҕы больницаҕа 7 киһи босхо үлэлээн бырахтыбыта антонова, I-II группалаах инвалидтарга, тыыл ветераннарыгар, көһөрүллэр кыттыылаахтара сылга биирдэ туһаналлар проездка төлөнүллэр сыл устата 880 киһи туһанна.

Улууска дьиэ кэргэни, оҕону социальнай көмөлөөһүн киинэ үлэлиир. Киинэ дьиэ-кэргэҥҥэ социальнай педагогическай, психологическай көмө оҥоруута туһааннаах үлэлэри ыытар. Киин кэнники кэмҥэ хас биирдии нэһилиэк ... улууска ... паспортизацияны ыытар, бу сыл ... сыл аайы сыалларын ыытар. Дьиэ-кэргэн киинин үлэһиттэригэр анаммыт Хапдарга ... Хайахсыкка республиканскай семинардар бэрдилэр. Улууска общественнай хамсааһын үлэтин тэрийэр сыалтан ... улуустааҕы дьахталлар хамсааһыннарын фестивалын ... туттарга ыытыллыбыта. Чол олохтоох буолууга, «Сайаан» реабилитационнай киин үлэтин ... дьиэ-кэргэн ... быһылааҥҥа ... киһи кыһа бэрэмэн ... сыллар ... Улуус дьаһалтатын ... Эһэрдэ суруктар, бэлэхтэр, киинэ ... сорук туттарыллыбыта. Быйыл республикатааҕы дьиэ-кэргэн политикатын «Олоҕум сэҥэк улуус» ... Гарах ... улуус 60 Героя ... кэпэллэр.

Сайыҥҥы оҕо сынньалаҥын тэрийиигэ республикатааҕы дьиэ-кэргэн комитетын нөҥүө 2 оҕо ... үбүлээһинин корбубут. Мырылаҕа, Мугудайга бириэтэ 9 тыһ. 400 солк. көрүллүнэ. Профилакторий ... 2 ... 1 ... Покровскай ... «Оху» сыһыылары ..., 1 ... «Хотуу» профилакторийга, ... «Сонтачаан» лабаҕа ... каникулларын атаардылар.

Социальнай төлөбүрдэргэ дьиэ-кэргэн фондатын көмөтүнэн 4 ыстатыйатынан үлэлээн кэллэ. 1997 с. тууһугунан детсадка сиэрдьыбит оҕолоох 1337 дьиэ-кэргэҥҥэ 405,335 солк. төлөбүр, коммунальнай өҥөнөн туһаммыт аҕыйах оҕолоох 743 ыалга 349,000 солк. төлөбүр бэриллибитэ, 30-тан дьэри хабыллыбыт 86 ... 279,403 солк. кредит-пособие төлөннө.

Быйылгы сылларга оҕо төрөөбүтүгэр 26 ... ыалга 89,700 солк. төлөннө—биирдии ... 3,377 солк. Коммунальнай өҥөнөн туһаммыт аҕыйах оҕолоох 111 ыалга 57,000 солк. төлөммүтэ.

Кэлэр сылга үп-харчы эссо кыараҕас буолуо сабаҕаланар. Ол курдук, үп-харчы бэрээдэгэ ... оҥоһуллар ... Ону ... кииннэринэ, ... муниципалитеттары, управление специалистарга, коллектив бары үлэһиттэрэ ... соруктары туруоруннар ... бары кыһалҕаларын ... үлэтин ыраас ...

Социальнай хааччыйыы 80 сылын туолбутунан управление бары үлэһиттэрин бу юбилейынан эҕэрдэлиибин, үлэлэригэр, олохторугар өссө үрдүк ситиһиилэри баҕарабын.

С. НИКИТИН,
улуустааҕы дьиэ-кэргэн политикатын уонна социальнай көмүскэл управлениетын начальнига.

К СВЕДЕНИЮ ОРГАНИЗАЦИЙ И ПРЕДПРИНИМАТЕЛЕЙ ОСУЩЕСТВЛЯЮЩИХ ПЕРЕВОЗКУ ПАССАЖИРОВ

Согласно Указа Президента РФ от 07. 07. 92 г. № 750 и Распоряжения Президента РФ (Н) от 03. 03. 93. № 158-р «О государственном обязательном страховании пассажиров». Национальная страховая компания «Росгосстрах-Артыс» продолжает заключение договоров по данному виду страхования. Всем организациям и предпринимателям, осуществляющим перевозку пассажиров, независимо от организационно-правовой формы и собственности, еще не заключившим договора обязательного страхования пассажиров, срочно заключить договора до 29. 12. 98 г.

Филиал национальной страховой компании «Росгосстрах-Артыс» по Чурапчинскому улусу.

БИЛЛЭРИИ

Нам-Хапалтас улуһун ис дьыалатын отделениета 1981 с. Кытаха Лаврентий Лаврентьевичка аатыгар бэриллибит III-СН сериялаах 519751 №-дээх паспорт сүппүтүнэн дьиҥэ суох буолар, ааҕыллар.

Эҕэрдэлиибит!

Күндү кийиитин, эбэбитин ТУРАНТАЕВА Татьяна Павловнаны 50 саастын томточчу туолар үтүө-мааны күнүнэн ис сүрэхпититтэн итиитик-истиҥник эҕэрдэлиибит!

Баҕарабыт саха аламаҕайын кыһыналлаах, чаҕылхайдык доруобуйаны, толору дьоллоох үөрүү-көтүү аргыстаах олоҕу. Кырдьаҕы билиммэккэ оҕолоргун, сиэннэргин үөрүүлэргинэн ыпсаттаран уһуннук, дьоллоохтук-соргулаахтык олороргор баҕарабыт!

Эһэрдэн кыыта кэргэнэ Сергей, уолаттарын Павел, Руслан, Сережа, кийиитин Лена, сиэннэрин Ванюша уонна Женя.

* * *

Күндү кэргэммин АРЕПИНА Татьяна Софроновнаны күн күбэй ийэбитин, амарах эбэбитин күн сирэгэр кэлбитин үбэ анардаах убулуейгунан эҕэрдэлиибит. Баҕарабыт истиҥ доруобуйаны, уһун дьылларга тэрээһиннээх, суба-ама буолан үөрдэ-көтүтэ сылдьыаххын.

Кэргэниҥ, кыыһыҥ, уолуҥ, кийиитиҥ, сиэннэриҥ.

АТЫЛЫЫБЫТ

Сүһэахын суурэ сылдьар «Нива» автомашинаны (1987 с.). Эбэтэр саппаас чааска атыылыыбыт. Чурапчы сал. Мурун-Тымырыйа 17 №-гэр, эбэтэр 22-102 тел. билсэргитэ.

Күндү кэргэммит, эдьиийбит, ийэбит, Амма улуһун Алтан нэһилиэгиттэн төрүттээх Чурапчы сэлиэнньэтин олохтооҕо, үлэ ветерана

СУТАКОВА Клара Назаровна

уһун ыарахан ыарыыттан ахсынньы 12 күнүгэр өлбүтүн дириҥник курутуйан туран, бары аймахтарыгар, табаарыстарыгар, билэр дьонугар иһитиннэрэбит.

Кэргэнэ, ийэтэ, биирдэ төрөөбүттэрэ, аймахтара.

Кутурҕаннарын тэрдэллэр:

—Кэргэнигэр Давыдов Семен Романовичка, ийэтигэр, биирдэ төрөөбүттэригэр, чугас дьонугар «Саҥа олох» редакционнай-издательскай холбоһук Россия Журналистарын союзун улуустааҕы тэрилтэтэ, «Чурапчы» айар түмсүү.

—Урукку бэйэтин үлэлээбит Клара Назаровна өлбүтүнэн кэргэнигэр, бары чугас дьонугар Чурапчы сэлиэнньэтин «Улыбка» детсад коллектива.

—Кэргэнигэр, убайдарыгар, бырааттарыгар, Дьокуускайтан Семен Романович биирдэ төрөөбүттэрэ, Мындаабайтан, Хайахсыттан Иван, Вера, Амма улуһуттан бары аймахтара.

—Кэргэнигэр, биир дойдулаахтарыгар Давыдов Семен Романовичка Чакыр нэһилиэгин дьаһалтата, олохтоохтора.

—Кэргэнигэр Семен Романовичка ыкса доҕордоро Клара Назаровна бары дьүөгэлэрэ.

—Эдьиийдэрэ Клара Назаровна өлбүтүнэн кутурҕаннарыгар Семен Романович Давыдовка Чурапчыттан Захаровтар, Сергеевтер, Собакиннар, Ямщиковтар дьиэ-кэргэттэрэ.

Таптыыр кэргэммит, аҕабыт, эһэбит, ороскуот управлениятын туйгуна, педагогическай үлэ ветерана

КОРОТКИХ Владимир Иванович

ыарахан ыарыыттан олох туораабытын дириҥник курутуйан туран табаарыстарыгар, аймахтарыгар иһитиннэрэбит.

Кэргэнэ, оҕолоро, кийииттэрэ, сиэннэрэ.

Кутурҕаннарын тэрдэллэр:

—Кэргэнигэр Екатерина Фоминичнаҕа, оҕолоругар, сиэннэригэр, чугас аймахтарыгар, Мугудай нэһилиэгин дьаһалтата, уһуйаана, балыыһа коллективтара.

—Аҕата өлбүтүнэн биирдэ үөрэммит табаарыстарыгар Леонка 10 кылаас үөрэнээччилэрэ, учууталлара Евдокия Алексеевна, Николай Николаевич, Александра Семеновна.

Күндү кэргэним, аҕабыт кутуруйбут, убайбыт

РОМАНОВ Дмитрий Афанасьевич

ыарахан ыарыыттан ... олох туораабытын билэр дьонугар иһитиннэрэбит.

Кэргэнэ, оҕолоро, аймахтара Захаровтар, Судановтар.

Кутурҕаннарын тэрдэллэр:

—Убайдара, бырааттара Дмитрий Афанасьевич өлбүтүнэн кэргэнигэр Матрена Афанасьевнаҕа, оҕолоругар бырааттара, балтылара, кутуттара, кийииттэрэ, сиэннэр ... Дьокуускайтан, Майаттан, Аллараа Бэстээхтэн, Сыымахтан, Телей Диринтэн Романовтар, Захаровтар, Степановтар, Сивцевтар, Самойловтар, Ходуловтар.

—Сүһэл кини суохтаһыыта Романов Дмитрий Афанасьевич өлбүтүнэн кэргэнигэр, экономист консультант акушеркатыгар Романова Матрена Афанасьевнаҕа, оҕолоругар, чугас аймахтарыгар улуустааҕы Киин балыыһа администрацията, профкома, сүһэл көмө отделениета, родильной отделение, поликлиника коллективтара.

—Кэргэнигэр Матрена Афанасьевнаҕа, оҕолоругар Витяҕа, Линаҕа, Еленаҕа Чурапчы орто оскуолатыгар Витяны кытта биирдэ үөрэммит табаарыстара, кинилэр төрөппүттэрэ, кылааһын салайааччыта.

—Кэргэнигэр Матрена Афанасьевнаҕа, оҕолоругар, биирдэ үөрэммит табаарыстарыгар Леонаҕа, кини биирдэ төрөөбүттэригэр Линаҕа, Витяҕа Леонаны кытта биирдэ үөрэммит, үөскээбит доҕотторо, учуутала Лаврентьева Любовь Николаевна.

—Аҕата өлбүтүнэн, кылаас салайааччытыгар Романова Елена Дмитриевнаҕа Чурапчы орто оскуолатын VIII «а» кылааһын үөрэнээччилэрэ уонна төрөппүттэрэ.

—Коллегаларыгар Елена Дмитриевнаҕа аҕата Дмитрий Афанасьевич өлбүтүнэн Чурапчы орто оскуолатын физикаҕа учууталлара, физиктэр уонна математиктар холбоһуктара.

—Бэйэлэрин үлэһиттэригэр Елена Дмитриевнаҕа Чурапчы орто оскуолатын администрацията, профкома.

Күндүтүк санныр эдьиийбит, Сылаҥ нэһилиэгин Бэрэ учаастагын олохтооҕо, үлэ ветерана

ЗАХАРОВА Евдокия Егоровна

ыарахан ыарыыттан бу дьыл ахсынньы 10 күнүгэр өлбүтүн дириҥник курутуйан туран иһитиннэрэбит.

Валя, кутуйа, бырааттара, кийииттэрэ, Друзьяновтар, Сивцевтар.

Редактор Г. Г. ПОПОВ.

НАШ АДРЕС: 678700, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а». ТЕЛЕФОНЫ: редактор—21-332, отделы—21-265, машин.—21-565.

Учредители (соучредители) газеты—Редакция, Администрация улуса, Национальная издательско-полиграфическая компания «Сахаполиграфиздат». Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам.

Индекс газеты: 54097.

Автор суруктар ыһаллар санаа редакция позициятын кытта сөп түбэһэр буолбатах. Суруйуу ыһаллар чахтыыр информацияланталарын ... бэйэ автор тус бэйэтэ сүүр.

Чурапчинская улусная типография, Национальной издательско-полиграфической компании «Сахаполиграфиздат».

ЗАКАЗ № 141. Подписано в печать: 16. 12. 98 г. Тираж: 2810.